

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду од 22.02.2018. године, изабрани смо у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације „Однос *Jus in Bello*-а са осталим елементима теорије праведног рата (*Jus ante Bellum, Jus ad Bellum, Jus Post Bellum*) -Прилог изучавању војне етике“ кандидата Драгана Станара. На основу увида у рад кандидата подносимо следећи извештај:

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ
ОДНОС *JUS IN BELLO*-А СА ОСТАЛИМ ЕЛЕМЕНТИМА ТЕОРИЈЕ ПРАВЕДНОГ РАТА
(*JUS ANTE BELLUM, JUS AD BELLUM, JUS POST BELLUM*) -ПРИЛОГ ИЗУЧАВАЊУ
ВОЈНЕ ЕТИКЕ
КАНДИДАТА ДРАГАНА СТАНАРА

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Драган Ж. Станар рођен је у Осијеку, 17. јуна 1986. године. Основну школу завршио је у Руменци, а потом и гимназију у Бачком Петровцу. Дипломирао је на Филозофском факултету у Новом Саду, на одсеку за медијске студије. На Факултету политичких наука завршава специјалистичке студије „Тероризам и организовани криминал“, а потом и мултидисциплинарне мастер студије „Тероризам, организовани криминал и безбедност“ на Универзитету у Београду. На Војној академији у Београду завршава Класу слушалаца резервних официра, и бива промовисан у чин резервног потпоручника. Школске 2014/2015 године уписао је докторске студије филозофије на Филозофском факултету Универзитета у Београду. Кандидат је успешно положио све испите на докторским студијама и одбранио предлог теме докторске дисертације. Од 2014. године ради на Факултету за међународни политику и безбедност у звању асистента. Од 2016. године предаје Војну етику на Војној академији у Београду, као спољни сарадник. Објавио је више научних радова из области војне етике (“Moral Equality Of Soldiers In War:

Necessity Of Separating Jus Ad Bellum From Jus In Bello”, *Vojno дело*; „Историја праведног рата – од Томе Аквинског до Имануела Канта“, *Вojно дело*; „Могућност победе као критеријум *Jus ad Bellum* концепције теорије праведног рата“, *Национални интерес*; „Етички изазови међународне политике: морална ограничења спољне политике Србије у природном стању“, зборник *Србија и свет 2017. године*) и учествовао са излагањем на више међународних конференција посвећених етици рата и војној етици („Морална оправданост Топличког устанка“, *Топлички устанак 1917 – 100 година после*, Прокупље 2017; „Paramilitary organizations and private military companies in war: How to restrain what you do not control?“, *Restraint in War – Essential for a Good Peace?*, EuroISME Conference (Конференција у организацији Европског огранка Међународног друштва за војну етику), Брисел 2017). Област интересовања представљају војна етика, морал војске и посебно теорија праведног рата.

Докторска дисертација кандидата Драгана Станара има 209 страна и састоји се из шест поглавља и закључка. Сва поглавља подељена су на одговарајуће одељке и под-одељке. Основни текст дисертације има, према томе, следећу структуру: 1. Увод (стр. 1-5), 2. Рат као друштвени феномен (стр. 6-18), 3. Теорија праведног рата (19-50), 4. Утицај *Jus ante Bellum*-а на *Jus in Bello*(стр. 51-81), 5. Утицај *Jus ad Bellum*-а на *Jus in Bello*(стр. 82-124), 6. Утицај *Jus in Bello*-а на *Jus Post Bellum*(стр. 125-183), те на послетку, 7. Закључак (стр. 184-190). Списак коришћене литературе налази се на стр. 191-209.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет докторске дисертације кандидата Драгана Станара јесте однос *Jus in Bello*-а са осталим елементима теорије праведног рата, тј. *Jus ante Bellum*, *Jus ad Bellum* и *Jus post Bellum*. Кандидат је рад писао из перспективе војне етике, за коју је теорија праведног рата од суштинског значаја. Теорија праведног рата, или традиција праведног рата како је многи аутори са разлогом називају, у процесу је константног унапређивања и допуњавања више од хиљаду година, те је савремена теорија праведног рата производ вековне дискусије о питањима оправданости рата и ратовања, различитих виђења и тумачења, и покушаја обухватања целокупног процеса рата – од припреме до периода који наступа после рата. У складу са тим, модерна теорија праведног рата препознаје неколико

елемената, од којих се сваки бави одређеним периодом рата. Класичну теорију праведног рата чине *Jus ad Bellum* и *Jus in Bello*, којима су у XX веку прикључени и *Jus ante Bellum* и *Jus post Bellum* који се још увек развијају. И поред тога што се теорија праведног рата развија вековима, међусобни однос између елемената теорије праведног рата, а нарочито два поменута елемента новијег датума, није довољно разјашњен. Управо је однос *Jus in Bello* елемента, најважнијег за војну етику, са осталим елементима теорије праведног рата предмет кандидатуре докторске дисертације.

Циљ докторске дисертације „Однос *Jus in Bello*-а са осталим елементима теорије праведног рата (*Jus ante Bellum*, *Jus ad Bellum*, *Jus Post Bellum*) -Прилог изучавању војне етике“ јесте да детаљном анализом односа *Jus in Bello*-а са осталим елементима теорије праведног рата дефинише и објасни на који начин *Jus ante Bellum* и *Jus ad Bellum* утичу на *Jus in Bello*, те на који начин *Jus in Bello* утиче на *Jus post Bellum*. Циљ првог дела јесте да испита и утврди оптималан приступ етичком образовању официра, као и да покаже да ово образовање може утицати на одлуке које ће официри доносити у рату. Циљ другог дела јесте да докаже да суђење о начину ратовања и вођења рата мора бити логички одвојено од суђења о оправданости самог рата, тј. да докаже неопходност моралне једнакости војника у рату. Такође је циљ овог дела на примерима доказати апсурдност става о моралној асиметрији у рату, тј. става да се суђење о *Jus in Bello*-уне може одвојити од суђења о *Jus ad Bellum*-у. Циљ трећег дела дисертације јесте да покаже да поштовање норми *Jus in Bello*-а директно утиче на могућност остваривања мира и помирења после рата, нарочито у периоду непосредно после завршетка борбених дејстава – у периоду којим се бави *Jus post Bellum*.

3. Основне хипотезе

Прва хипотеза коју дисертација кандидата Драгана Станара настоји да докаже јесте да етичко образовање официра на војним академијама и другим војним школама утиче на то да они у будућим сукобима доносе одлуке које су у складу са нормама *Jus in Bello*-а. У складу са тим, помоћна хипотеза јесте да креатори и предавачи војне етике, који су директно укључени у процес формирања официра, могу сносити одговорност за одлуке тих официра у будућем рату, уколико својим делањем стварају такве кодексе части који

би дозвољавали кршења правила рата, или уколико својим радом стварају такво схватање рата код будућих официра које би им омогућило непоштовање и дехуманизацију непријатеља као и ароганцију у рату.

Друга хипотеза коју ова дисертација настоји да докаже јесте да карактер рата, тј. његова оправданост или неоправданости не може бити чинилац суђења о начину вођења рата. Морална оправданост поступака у рату не зависи од тога да ли је рат који се води праведан или не, те су правила ратовања једнако примењива на обе, или све, стране у сукобу. Борци који воде рат нису одговорни за његово започињање, они немају довољно поузданих информација о оправданости рата њихове стране, под константним су утицајем пропаганде и манипулације сопствене и непријатељске државе, па су чак и физички приморани да учествују у рату, без обзира на то шта мисле о њему – самим тим, о њиховим поступцима у рату се мора судити без узимања у обзир да ли је рат њихове стране оправдан или не. Борци, наравно, остају одговорни за своје поступке у рату, без обзира на то којој страни припадају.

Трећа хипотеза кандидатове докторске дисертације јесте да је поштовање ограничења и норми *Jus in Bello*-а, од стране свих бораца, а поготово официра, нужен услов за могућност остваривања одрживог и праведног мира после рата, као и за могућност међусобног помирења по завршетку рата. Сваки појединачни поступак у рату може, у мањој или већој мери, олакшати или отежати, па чак и онемогућити, процес помирења и успостављања трајног мира, и тако креирати услове периода непосредно после завршетка борбених дејстава, који је у фокусу *Jus post Bellum*-а. Праведно окончање рата условљено је поштовањем правила *Jus in Bello*-а у току самог рата.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У првом поглављу рада, у Уводу, аутор Драган Станар представља предмет и циљ истраживања, основне хипотезе и методологију коју је користио у истраживању. У другом поглављу рада, под називом Рат као друштвени феномен, кандидат објашњава комплексност и важност појма рата, представљајући разне погледе на овај друштвени феномен. Будући да је разумевање појма рата од суштинске важности за разумевање целокупне дисертације, овај је појам и прецизно дефинисан у овом поглављу. Поглављем

које следи, трећим поглављем под називом Теорија праведног рата, аутор темељно и детаљно објашњава генезу и развој теорије праведног рата, дефинише централне појмове, и појединачно представља елементе теорије праведног рата о чијем ће међусобном односу бити речи у остатку дисертације. Дефинишући и објашњавајући *Jus ante Bellum*, *Jus ad Bellum*, *Jus in Bello* и *Jus post Bellum* у овом поглављу, у оквиру одговарајућих потпоглавља, аутор растерећује кључна поглавља која следе, посвећујући их тако првенствено ономе шта је и предмет дисертације – њиховом односу и међусобном утицају. На крају овог поглавља кандидат представља и позицију теорије праведног рата у војној етици, будући да дисертација представља прилог изучавању војне етике.

У четвртом поглављу, које носи назив Утицај *Jus ante Bellum*-а на *Jus in Bello* кандидат Драган Станар у првом потпоглављу идентификује и анализира официре као руководиоце насиља у рату, објашњавајући професију официра и подвлачећи дисциплину као основну одлику војне организације. Анализом професије официра, као и њихове улоге у рату, аутор препознаје њихов пресудни значај у контролисању и имплементацији насиља у рату, тј. у поштовању *Jus in Bello* норми, који им омогућава висок степен дисциплине и строга хијерархија војне организације. У складу са тим, аутор у другом потпоглављу анализира и доказује утицај етичког образовања официра на поштовање правила праведног ратовања у рату. Објашњавајући приступе етичком образовању официра, кроз компарацију искустава различитих армија света, кандидат предлаже и дефинише оптималан приступ етичком образовању официра у будућности.

Пето поглавље ниси назив Утицај *Jus ad Bellum*-а на *Jus in Bello*. У првом потпоглављу петог поглавља аутор анализира и доказује, користећи разне примере, неопходност моралне једнакости војника у рату, пружајући велику количину аргумената за своју тврдњу – од природе рата, преко неучествовања бораца у процесу доношења одлуке о рату, епистемичке лимитираности бораца до механизма принуде. У другом потпоглављу овог поглавља кандидат презентује и приступ моралне асиметрије бораца у рату, који заступају поједини савремени аутори, а затим и доказује неоснованост њихових аргумената, користећи више примера како би на само-евидентан начин доказао колико овај приступ моралној симетрији бораца у рату одударе од здраворазумских моралних судова.

Последње поглавље пре Закључка, шесто поглавље под називом Утицај *Jus in Bello*-а на *Jus post Bellum*, кандидат започиње дефинисањем трајног и одрживог мира и прављењем дистинкције између мира и примирја. У следећем повезаном потпоглављу аутор објашњава и доказује да је поштовање критеријума *Jus in Bello*-а један од кључних услова за постизање мира а не примирја по окончању оружаних сукоба. Кандидат у неколико потпоглавља овог потпоглавља аргументује зашто је обуздавање и суздржавање у рату неопходан чинилац могућности заснивања трајног мира поново наглашавајући улогу официра у рату. У складу са тим, аутор анализира и разне специфичности рата, као што су асиметрични сукоби, ситуације крајње нужде, учешће не-војних бораца у рату – у виду паравојних формација и приватних војних компанија – доказујући да је поштовање норми *Jus in Bello*-а нужно у рату, без обзира на све могуће специфичне ситуације. Коначно, у последњем потпоглављу шестог поглавља аутор препознаје праведног окончање рата као нужан предуслов одрживог мира, још једном наглашавајући велику моралну одговорност официра у рату не само за оно што се догађа у рату, већ и за могућност помирења и стварања мира који не би био нарушен новим сукобима чији корен лежи у злочинима из претходних ратова.

У Закључку, који представља седмо поглавље докторске дисертације, кандидат Драган Станар представља све закључке до којих је дошао у претходним поглављима рада, и аргументовано их повезује у један јединствен закључак да сваки индиректни или директни учесник рата – од теоретичара праведног рата и предавача војне етике до војника и нарочито официра има обавезу да поштује правила и ограничења која прописују различити елементи теорије праведног рата, као и да сваки његов поступак има утицај и на могућност заснивања одрживог мира.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Комисија констатује да је истраживање докторанда Драгана Станара потврдило основне и помоћне хипотезе о односима *Jus in Bello*-а са осталим елементима теорије праведног рата. Станар на успешан и добар начин аргументује да етичко образовање официра има утицај на поштовање *Jus in Bello* правила у рату, и у складу са тим да они који креирају и спроводе ово образовање могу сносити моралну одговорност за свој рад.

Такође, кандидат доказује да се суђење о поступцима у рату мора одвојити од суђења о карактеру рата, тј. да оправданост или неоправданост самог рата не даје моралну супериорност онима са „праве стране“ да крше прописе *Jus in Bello*-а, као и да је сасвим могуће да борци који воде неправедан рат исти воде на праведан начин. Коначно, докторанд доказује и да је поштовање правила ратовања један од нужних услова могућности успостављања одрживог мира и започињања процеса помирења после рата. Истраживање докторанда Драгана Станара добро је утемељено у веома обимној изворној и секундарној литератури, и оно пружа нове и оригиналне увиде у односе *Jus in Bello*-а са осталим елементима теорије праведног рата, са нагласком на улогу и позицију официра у рату. У складу са тим, резултати докторске дисертације кандидата Драгана Станара дају вредан допринос теорији праведног рата, а поготово изучавању војне етике.

6. Закључак

У складу са свим изреченим тврдњама, комисија је становишта да је докторска дисертација кандидата Драгана Станара под насловом „Однос *Jus in Bello*-а са осталим елементима теорије праведног рата (*Jus ante Bellum, Jus ad Bellum, Jus Post Bellum*) - Прилог изучавању војне етике“ оригинално и самостално научно дело, и да је у потпуној сагласности са одобреним предлогом теме. Имајући ово у виду, комисија предлаже да се прихвати позитивна оцена ове докторске дисертације и да се докторанту одобри јавна усмена одбрана.

У Београду, 25. фебруара 2018.

Чланови комисије:

Проф. др Јован Бабић, редовни професор, ментор

Проф. др Ненад Цекић, ванредни професор

Доц. др Александар Добријевић, доцент

Проф. др Борислав Гроздић, пуковник у пензији
Војна академија, Београд

Проф. др Илија Кајтез, пуковник у пензији
Војна академија, Београд
